

Heinike Samu.

Ki volt, mi volt e név viselője, kevesen tudják. A neveléstörténet kézikönyvei alig említik, legfeljebb a siketnémák oktatásának történetét kutatók tudják, hogy a nevezett férfin e téren nagy szerepet játszott. Csak 1867-ben tüntette ki Stötzner egyik németországi szaklapban, hogy a majdnem teljesen elfelejtett paedagogus mily kiváló alakja volt a múlt századnak. Minden esetre háls feladat minden nevelőre nézve e kiváló férfin működésével és elveivel megismerkedni, kit szerkesztő ur sziveségéből dr. Schmidt Károly nagy neveléstörténete alapján e lapok figyelmes olvasóinak bemutatni szerencsém van.

Heinike Neuschützben, Weissenfels mellett született 1729-ik évi ápril hó 10-án. Atyja jó módú földmives fiát is az eke szarra mellé szánta s minden módon sikeresen ellenzte törekvését magasabb műveltséget elsajátítani. Midőn azonban a 21 éves ifjút erőnek erejével megházasítani akarta, ez hazulról megszökött és Dresdában felesapott katonának. Minden szabad idejét, különösen az éjszakákat saját kiképzésére fordítván, rövid idő alatt annyira vitte, hogy maga is képes volt oktatni és latin meg franczia remekírókat eredetiben olvasni. Már a múlt század ötvenes éveiben rábízák egy siketnéma fia tanítását, kit nemcsak az írásban és számolásban oktatott, hanem mindenféle genialis ötletekkel annyira vitt, hogy a siketnéma gondolatait képes volt bárkivel érthető szavakban közölni. A hétéves háboru megszakította tanítói pályáját. Katonai szolgálatokra kötelezték, Pirnánál elfogták és Dresdába vitték. Innét szerencsésen megszökött és Jénába menekült. Itt egyetemi hallgatónak

vétette fel magát, családját — már Dresdában szerencsésen megúszott volt — zenetanítás által fentartván. Hogy a porosz verbunkosokat kikerülje, még egyszer megfutott, még pedig Hamburgba 1758-ban, a hol Klopstock, Cramer, Rajmarus támogató fáradozásaik folytán több családnál mint magántanító talált alkalmaztatást. Később Eppendorfban, Hamburg közelében kántor lett s behozta iskolájába a hangoztató módszert. Több rendbeli újitási miatt azonban ellenkezésre talált előljáró lelkésze és a földmives polgárok részéről, azonban minden küzdelmeiben ő maradt a győztes. Ismét egy siketnéma fiút bízta rá. Minden szabad idejének feláldozásával megkísérelte Heinike a siketnémák oktatására nézve kitűzött nehéz feladatát megoldani. Ez fényesen sikerült is neki. Ellenlábasai, az eppendorfi lelkész és a főpásztor Götze kétszer tartottak vizgát a siketnéma fiuval. Annyira érthető és értelmes feleleteket adott a kis siketnéma, hogy confirmáltatott.

A Hamburgban akkor élő kiváló férfiak figyelemmel kísérték Heinike működését és tanítását gyakrabban megtekintették. Több család rábízta siketnéma gyermekeinek nevelését s ezen megtisztelő bizalom azon elhatározást szülte benne, hogy ezental összes tevékenységét a siketnémák oktatására fogja fordítani és e célra 1778-ban megnyitotta Lipsésében a németországi első siketnéma-intézetet. Eredeti tanítás-módja határozott ellentétet képezett a francia iskolával. Míg ez az írás és mindenféle jelképek által akart célhoz jutni, addig Heinike az élő szóra fektette a főszulyt. Azon tapasztalathból indult ki, hogy a siketnéma csak azért néma, mert siket, mert nincsenek utánzandó hangképzetei, holott beszédzervei

akkor még igen gyenge és szelíd válattal bírtok azon nyomorúságról, melyben a szerencsétlen, gyöngéd gyermekek némely iskolában sínlódnak és fetrengenek, s a kik ily körülmények között természetesen semmit sem tanulnak, noha azért vannak ott, hogy tanuljanak.

És itt semmit sem találok, sőt még igen sok undorító és utálatos körülményt elhallgatok, melyeket sokan hibetelenseknek találvának, mely körülmények becsapó és leírhatatlan következményekkel bírnak. Ezekkel azonban senkiesem törődik. A tudatlanság és botaság és a boldok származó vétkök támaszadják ezental is, mint eddig, a vallást és az erényt.

A köznép — csak mondjuk ki hangosan és nagyon gyakran — némely helyütt, keresztényországokban, még ugyanazon barbárságban és vétkekben fetreng, mint a reformatio előtti időkben, midőn oktatásban nem részesült.

Ezenek oka tanítóokban és a természetellenes módszerekben rejlik, melyek fejlődési törekvésit békába verik és megakadályozzák, ezemelkőzt őresen hagyják sőt összezsugorítják, nohogy olyasmöt kaphasson, mi szellemi tápot nyújthatna, felvilágosodásra és boldogságra vezetne, sőtval a kínzó, időrabló, személet és képzetnélküli őres szószátyárság a betűzetésnél és olvasásnál és a vele járó bánásmód, melyeknél fogva a nép kisedkorától fogva a legesetlenebb vezetésben részesül, okai annak, hogy testileg, lelkileg eltöprell. Lehetetlen, hogy a gyermek kedvvel és örömmel tanuljon, lehetetlen, hogy értelme fejlődjék és lehessen, hogy a természetből érkei képességeket gyűjtő, ha nap nap mellett istállóban fetreng, abban őres hangokkal kioldik és a mellett butává, beteggé vagy halálra kínozzatik. Fájdalom, sokan éltükkel adóznak ezen kínzásokért. A köznép ezzel mit sem törődik, vagy ha törődik is, mi sem tehet gyermekei sorsának javítása érdekében.

Sok iskola nem egyéb szabadalmazott vacsorbelyűnél s ha a gyermek ép kékülkkel kikertül belőle, akkor még szerencsés.

Ha az őresen kongó betűzés után az ép oly őresen kongó olvasást megkezdik, kezükbe nyomják a kőtét, melyet értelem nélkül olvasnak és melyből értelem nélkül egyes szavazokat be is kell emlémszük.